

आव्हाने:

ग्रामीण-शहरी स्थलांतरामुळे शहरी लोकसंख्येचे प्रमाण वाढलेले आहे आणि त्यामुळे शहरी झोपडपट्टीतील लोकसंखेतही वाढ झालेली आहे. भारतातील एक तृतीयांश (32%) लोक शहरात आणि 17% लोक झोपडपट्टीत राहतात. झोपडपट्टीमध्ये साधारणपणे नागरी सेवा, पिण्याचे सुरक्षित पाणी, स्वच्छता, व्यवस्थित घरबांधणी, मूलभूत सुविधा इत्यादींचा अभाव असतो तसेच झोपडपट्टीत लोकांची प्रचंड गर्दी असते. झोपडपट्टीतील लोक सर्वात गरीब आणि वंचित गटात मोडतात. आरोग्याशी नेहमीच तडजोड केली जाते, परिणामी रहिवाश्यांच्या जीवनावर विशेषता महिला व मुलांच्या आरोग्यावर विपरित परिणाम होतात. महाराष्ट्रात, 6 वर्षाखालील 53.8% मुले आणि पुनरुत्पादन वयोगटातील 48% स्त्रियांमध्ये रक्ताल्पता आढळून आली आहे. ज्यामध्ये पाच वर्षाखालील 36% मुले कमी वजनाची आढळतात. राष्ट्रीय नागरी आरोग्य अभियानानाने (एन.यू.एच.एम.) वेगाने वाढत्या शहरी लोकसंख्येचा, आरोग्य सेवेच्या गरजेविषयी तसेच वंचित घटकांवर लक्ष केंद्रित करून समाजाच्या स्थानिक क्षमतेच्या बांधणीवर आणि मागणी सुधारण्यासाठी समाजाला आकर्षित करण्याचा प्रस्ताव मांडला आहे. सार्वत्रिक आरोग्य सेवेची जाणीव करण्याच्या अभियानाकडे भारत प्रयत्नशील आहे. भारताचा आकार, विविधता आणि लोकसंख्या लक्षात घेऊन आरोग्यसेवेचे सार्वत्रिकीकरण हे प्रचंड कार्य आहे. यासाठी प्रचंड गुंतवणूक आवश्यक आहे आणि सार्वजनिक आरोग्याच्या अनेक सुविधांचे अभिसरण करणे आवश्यक आहे.

सध्या भारतातील सर्वात वंचित गटातील नागरिकांना सार्वजनिक सेवासुविधांमध्ये प्रतिबंधात्मक, प्रोत्साहन आणि आरोग्यदायी आरोग्यसेवा मिळण्यापासून आणि परावृत्त करण्यापासून वंचित ठेवण्यात आले आहे. आरोग्य सेवेतील असमानता ही सांस्कृतिक, लिंग आणि सामाजिक-आर्थिक स्वरूपाची असू शकते.

धोरण:

भारतातील सार्वत्रिक आरोग्यसेवेची पुढीलप्रमाणे दोन तत्वे आहेत:

1) समाजाचा सहभाग 2) लोकांच्या हाती आरोग्य

नागरी समाज, तळागाळातील लोकांसह, वस्ती एकत्रीकरण आणि आरोग्य नियोजनात नागरिकांचा सहभाग, तसेच आरोग्याशी संबंधित योजनांची अंमलबजावणी करण्यात एक महत्वाची भूमिका बजावतो. सार्वजनिक

आरोग्य यंत्रणेला देखिल आरोग्य समस्या, वस्ती मालकीचे महत्व आणि तळापासून वस्ती नियोजनाचे महत्व लक्षात आले आहे. जर भारताला सार्वत्रिक आरोग्य देखभालीचा अनुभव घ्यावासा वाटला तर त्याला तळागाळापासून सुरुवात करावी लागेल. आणि त्यात सर्वात संवेदनशील आणि दुर्लक्षित (वंचित) गटांना समाविष्ट करणे आवश्यक आहे. विकसनशील देशांमध्ये असे आढळून आले आहे की महिला गट स्थापित केल्याने आरोग्य आणि पोषण यांच्या परिणामांमध्ये सुधारणा घडवून आणल्याचे दिसले, विशेषतः माता आणि बालक यांच्या आरोग्या संबंधित. आरोग्य नियोजन व कारवाईसाठी वस्ती स्तरावरील संस्था म्हणून महिलांचा गट (भारतातील महिला आरोग्य समिती किंवा मास म्हणून ओळखले जाते) विशेषतः गरीब आणि दुर्बल लोकांसाठी काम करतो. मास ही समाजासाठी सार्वजनिक आरोग्य यंत्रणेशी भागीदारीत काम करणारी समाजाची एक यंत्रणा आहे जी वस्तीची मालकी वाढवण्यासाठी, आणि संबंधित नागरी स्थानिक संस्था (यू. एल.बी.) यांच्याकडे विकेंद्रिकृत नियोजनाचा समावेश करून आरोग्य सेवेच्या सुविधेचा आढावा घेता येईल आणि सुदृढ आरोग्य परिणामांसाठी नागरिकांच्या हालचाली परिमाण होतील. वस्तींना एकत्र आणण्यासाठी आणि सुधारित विकसित परिणामांसाठी या महिला गटांच्या निर्मिती मध्ये सामाजिक संस्था (एन. जी. ओ.) विशेष भर देत आहे. महिला आरोग्य समिती सुधारित आरोग्यसेवा उपयोगात आणून लोकांच्या गरजा आणि दिलेल्या सेवा यामधील दरी कमी करण्याचे काम करू शकते. आरोग्याच्या सर्व सामाजिक निर्धारकांवर मास (महिला आरोग्य समिती) एक अष्टपैलू भूमिका बजावू शकते.

महिला आरोग्य समितीचा दृष्टिकोन

स्नेहाचे कार्य:

स्नेहा संस्थेची एक मुख्य संस्था म्हणून नेमणूक झालेली आहे आणि राष्ट्रीय आरोग्य अभियान, महाराष्ट्र (एन.एच.एम.एम.) यांच्या सहकार्याने महाराष्ट्रातील 95 शहरांमध्ये महिला आरोग्य समिती बनविण्याचे काम करणार आहे. यामध्ये राष्ट्रीय आरोग्य अभियान, महाराष्ट्र (एन.एच.एम.एम.) ने नियुक्त केलेल्या 26 महानगरपालिका, 65 नगरपरिषदा, 4 छावणी बोर्ड यांचा समावेश आहे, ज्याची एकूण लोकसंख्या 46,9500 एवढी आहे.

या भागीदारीत स्नेहाची भूमिका अशी आहे:

- १) शहरी स्थानिक संस्थेसोबत संवाद
- २) तळागाळातील व सामाजिक संस्था यांच्या सहकार्याने तेथील आजूबाजूच्या परिसरात महिला आरोग्य समिती (मास) तयार करणे
- ३) शहरी स्थानिक संस्था आणि सामाजिक संस्था यांच्यात भागीदारी सुलभ करणे
- ४) राष्ट्रीय शहरी उपजिविका अभियान, राष्ट्रीय आरोग्य अभियान, राष्ट्रीय एकात्मिक बालविकास कार्यक्रम (आयसीडीएस) यांच्या समांतर समितीचे अभिसरण प्रत्येक शहरी स्थानिक संस्थांमार्फत नागरिक समाजाची सुविधा सुनिश्चित करणे
- ५) संवेदनशीलता आणि पहिल्या फळीतील कामगारांना नोकरीदरम्यान प्रशिक्षण देणे
- ६) शहरी सामाजिक संस्था व राज्य सरकार यांच्यात समन्वय साधण्याचा प्रयत्न करणे

कथा:

एका गर्भवती महिलेस रुग्णालयात पोहोचण्यासाठी घेतलेल्या परिश्रमांचे वर्णन

भारती गेल्या 10 वर्षांपासून मुंबईच्या पूर्व उपनगरातील झोपडपट्टीत राहते. तिला तिच्या वस्तीसाठी काहीतरी करायची इच्छा होती. त्यामुळे ती स्नेहाने स्थापित केलेल्या महिला आरोग्य समितीची सदस्य बनली. एके रात्री 2 च्या सुमारास तिच्या शेजारच्या घरातील एक व्यक्ति भारतीच्या घरी आली. त्याने तिला सांगितले की त्याच्या पत्निला रक्तस्त्राव होत आहे आणि पोटातही तीव्र वेदना होत आहेत. त्याची पत्नि गरोदर होती आणि तिला 9 वा महिना चालू होता.

स्नेहाकडून मिळालेल्या प्रशिक्षणामुळे. भारतीने जाणले की. रक्तस्त्राव आणि पोटात तीव्र वेदना हे गरोदरपणातील एक धोक्याचे लक्षण आहे. ती त्यांच्या घरी गेली आणि तिच्या नव-यास रिक्षा घेऊन येण्यास सांगितले. रिक्षा आल्यावर भारती आणि जोतीच्या पतिने तिला रिक्षात बसवून जवळच्या एका प्रसूतिगृहात घेऊन गेले. या प्रसूतिगृहाची माहिती भारतीस आरोग्य समिती कडून प्रशिक्षणात मिळाली होती. परंतु

SNEHA® Society for Nutrition, Education and Health Action

[REG. NO. E-17858(MUM)]

Healthy Women and Children for a Healthy Urban World

प्रसूतिगृहात पोहोचल्यावर तेथिल कर्मच्या-यांनी डॉक्टर उपलब्ध नसल्याचे सांगितले. भारतीने मग त्यांना दुस-या रुग्णालयात नेले, जेथे तिला लगेचच दाखल केले आणि तेथे तिच्या मुलाचा जन्म झाला. भारतीने केलेल्या या कृतीचा अभिमान आहे. त्या जोडप्याने दिलेला प्रवास खर्च सुध्दा तिने नाकारला.

आमचा असा विश्वास आहे की स्वयंसेवी संस्थांना अशा राज्यस्तरीय सहभागातून फायदा होईल. आपल्या संघटनेचे उद्दिष्ट साध्य करण्यासाठी यू.एल.बी.,आय.सी.डी.एस., एन.एच.एम.एम आणि इतर स्वयंसेवी संस्थांबरोबरची आपली भागीदारी अधिक सक्षम होऊ शकते. उद्दिष्टे, दृश्यमान्यता मिळणे, समाज सक्षमीकरण प्रक्रिया मजबूत करणे आणि भागधारकांच्या एकत्रीकरणासाठी आपले प्रयत्न वाढविणे. एकदा महिला आरोग्य समिती गठीत झाली आणि टिकवून ठेवली की तुम्ही ते एक वाहन म्हणून यशस्वी हस्तक्षेप मॉडेलची प्रतिकृती बनवण्यासाठी वापरू शकता.

निवड प्रक्रिया

९५यूएलबीची यादी तपासा

- **मास प्रोग्रॅम** (एन.एच.एम.एम.अंतर्गत) मध्ये भागीदार एन.जी.ओ./सी.बी.ओ. साठी अर्ज दाखल करा (link: http://snehamumbai.org/documents/MAS_Application_form_for_Partner_NGO.pdf)
- अर्जाची पडताळणी
- निवड समितीद्वारे मुलाखत घेतली जाईल. निवड समितीत राज्य प्रतिनिधी आणि स्नेहा संस्था यांचा समावेश राहिल.
- **Finalization of target MAS to be covered by NGO**
- स्नेहा आणि एन.जी.ओ. यांच्यामध्ये करार

इतर कोणत्याही चौकशी साठी कृपया संपर्क करा

mas.ngoapplication@snehamumbai.org संपर्क करा 022-60226295

इतर स्रोत

मास बदल अधिक जाणून घेण्यासाठी –

http://nrhm.gov.in/images/pdf/NUHM/Training-Module/Mahila_Arogya_Samiti.pdf

आशा कामगारां बदल अधिक जाणून घेण्यासाठी –

<http://nrhm.gov.in/communitisation/asha/about-asha.html>

